

SOLUS CHRISTUS^{*)}

JEDINE KRISTUS je našou spásou
– je našou „cestou“ do (večného) života¹

TOTUS CHRISTUS

Pre našu spásu je dôležitý „**CELÝ KRISTUS**“, teda nie iba jeho smrť (obet'), ale aj, ba predovšetkým, jeho život (jeho učenie a príklad)

M. B. BENJAN

^{*)} Toto je vybraná kapitola z publikácie SOLUS CHRISTUS – TOTUS CHRISTUS. Informácie o nej nájdete na tejto webovej stránke (na stranách CENNÍK a ANOTÁCIE).

¹ „*Ja som **cesta, pravda a život**. Nik neprichádza k Otcovi, ak len nie skrze mňa.*“ (J 14,6). Tieto Ježišove slová znamenajú, že Ježiš nám priniesol **Božiu pravdu** – pravdivo (správne) *interpretoval Božie slovo* (opravil jeho falošnú zákonnícku a farizejskú interpretáciu) a oznámil (*sprostredkoval*) nám **Božiu vôľu**. Tým, ako i *svojím príkladom* (poslušnosťou, oddanosťou k Bohu a láskou, službou ľuďom), nám ukázal **cestu k Bohu** (cestu, ktorú človek po svojom páde opustil a nedokázal opäť nájsť). Jedine v návrate k Bohu touto cestou je naša záchrana – **spása, život** (naplnenie zmyslu tohoto života, ale najmä naplnenie nádeje večného života).

JEŽIŠOV ŽIVOT – jeho služba Bohu a ľuďom

Ježiš – služobník Boží (ktorého si Boh vyvolil, pomazal, vzkriesil, povýšil a oslávil – urobil ho Pánom¹ a Kristom²):

„Ajhľa, môj **služobník**, ktorého som si **vyvolil**, môj milovaný, ktorého si obľúbila moja duša.“ (Mt 12,18.)

Pri krste Ježiša „**¼bolo počuť z neba hlas: Toto je môj milovaný syn, v ktorom sa mi zaľúbilo**“ (ekum. preklad: „**¼v ktorom som našiel zaľúbenie**“ (Mt 3,17; Mk 1,11; Lk 3,22).³

Ježiš hovorí: „**Syn človeka neprišiel, aby mu slúžili, ale aby slúžil ¼**“ (Mt 20,28).

„**¼Ježiša vzkriesil Boh ¼ pravica Božia ho povýšila a prijal od Otca za sľúbenie o duchu svätom ¼**“ (Sk 2,32-33).

„**Boh našich otcov vzkriesil Ježiša ¼ Toho Boh povýšil svojou pravicom za vodcu a spasiteľa.**“ (Sk 5,30-31).

„**Boh Abrahámov, Izákov, Jákovov, Boh našich otcov, oslávil svojho služobníka Ježiša ¼**“ (Sk 3,13).

„**¼Pánom aj Kristom učinil Boh Ježiša ¼**“ (Sk 2,36)

V čom spočívala Ježišova služba Bohu a ľuďom?

Celý Ježišov život bol službou. Jeho služba Bohu sa prejavila a dokázala:

1. V absolútnej poslušnosti voči Bohu a v odolaní pokušeniu: „(Ježiš) bol na púšti štyridsať dní, a **satan ho pokúšal ¼**“ (Mk 1, 13); (Ježiš odpovedal satanovi na jeho zvädzanie): „**Odíď, satan, lebo je napísané: Pánovi, svojmu Bohu, budeš sa klaňať a len Jemu samému budeš slúžiť.**“ (Mt 4, 10); „**¼tým, že sám trpel, keď bol pokúšaný, môže pomáhať pokúšaným.**“ (Žd 2,18); „**¼tým, že trpel, naučil sa poslušnosti.**“ (Žd 5,8); „**¼bol poslušný do smrti ¼**“ (Fil 2,8).

¹ Pán (hebr. *ádón*, gr. *kyrios*) – človek s autoritou a mocou, čiže vyššie postavený (= povýšený): Boh Ježiša *povýšil* (Sk 5,31). Opakom pána je *služobník* – *otrok* (hebr. *ebed*, gr. *dúlos*).

² *Kristus* (hebr. *masiah*, gr. *Christos*) znamená doslova „pomazaný“ (pomazávaní boli ľudia, keď boli poverovaní zvláštnym poslaním, napr. králi a kňazi).

³ *Syn* v gr. origináli je tu použité slovo *pais*, ktoré býva prekladané ako *služobník*; iba neskôr ako *syn*. Pravdaže, na iných miestach NZ býva v súvislosti s Ježišom Kristom používané aj iné gr. slovo znamenajúce syn – *ýiós*, a to často v spojení *ýiós tú Theú* (Syn Boží); v takomto spojení má obyčajne význam *mesiaš*, t.j. pomazaný (záchranca).

Výrazu „*v ňom sa mi zaľúbilo*“ možno rozumieť aj v zmysle „*jeho som si vyvolil*“; ostatne niektoré preklady majú v týchto textoch slovo „*vyvolil*“, nie „*zaľúbenie*“ (napr. v čes. ekum. pr. je: „*...syn, jehož jsem si vyvolil*“). Ak si Boh niekoho „*zaľúbil*“, znamená to, že si ho „*vyvolil*“. Potvrdzujú to aj slovenské preklady textov Ž 68, 17; Iz 42,1 a Mt 12,18, kde je v origináli použitý ten istý výraz ako vo vyššie citovanej vete.

2. **V stotožnení svojho myslenia a vôle s Božou vôľou:** „*Ja a Otec sme jedno* ¼“ (J 10, 30); „¼*ja som v Otcovi a Otec je vo mne. Slová, ktoré hovorím, nehovorím sám od seba, ale Otec, ktorý zostáva vo mne, koná svoje skutky*“ (J 14,10).
3. **V hlásaní Božieho Slova:** „¼*zhromaždilo sa toľko ľudí, že už ani pred dverami nebolo miesta. A on im zvestoval Slovo.*“ (Mk 2,2). „*Keď Ježiš videl zástupy, vystúpil na vrch a keď si sadol, pristúpili k nemu jeho učeníci. Otvoril ústa a učil ich:* ¼“ (Mt 5,1). Ježiš hovorí (o sebe): „¼*koho Boh poslal, ten hovorí reči Božie. Boh mu totiž dáva ducha v plnosti*“ (J 3,34).
4. **Vo zvestovaní dobrej správy (evanjelia) o príchode Božieho kráľovstva a vo volaní ľudí k pokániu** (k *metanoi* = zmene mysle): „¼*Ježiš ¼ zvestoval evanjelium Božie a hovoril: Naplnil sa čas a priblížilo sa kráľovstvo Božie; pokánie činite a verte v evanjelium!*“ (Mk 1,14-15).
5. **V novej, správnej interpretácii a naplňaní Božieho Zákona** (ktorý bol zdeformovaný nesprávnou interpretáciou a praxou zákonníkov a farizejov): Opakovane prehlasuje „*Počuli ste, že bolo povedané ¼, ale ja vám hovorím: ¼*“ (Mt 5, 22. 28. 32. 34. 39. 44 atď.); „*Nemyslite si, že som prišiel zrušiť Zákon alebo prorokov; neprišiel som zrušiť, ale naplniť.*“ (Mt 5,17).
6. **V absolútnej vernosti Božej veci, vo vytrvalosti a oddanosti svojmu poslaniu**, a to napriek hrozbe prenasledovania a smrti (ktorá hrozba sa nakoniec aj realizovala potupnou popravou ukrižovaním, čomu predchádzalo ponižovanie a kruté mučenie rímskymi vojakmi).
7. **Ježišova služba ľuďom** nemala iba duchovnú dimenziu (ohlasovanie Božieho kráľovstva, volanie ľudí k Bohu, ukazovanie schodnej, i keď nie ľahkej, cesty k Nemu, vyzývanie k plneniu Božej zmluvy, k dodržiavaniu Božích príkázaní, skutočnému, nie formálnemu), ale jeho služba **spočívala aj v celkom praktickej pomoci ľuďom, ktorí túto pomoc potrebovali:**¹ zastával sa biednych a obviňovaných, zachraňoval ohrozených prírodnými živlami, uzdravoval ťažko chorých (fyzicky i psychicky), dokonca kriesil mŕtvych.
8. **Ale azda najväčší význam** pre tých, ktorí sa k nemu prihlásili – či už vtedy, v čase jeho pôsobenia na zemi alebo neskôr (teda i dnes) – **má jeho príklad v oddanosti Bohu, vo vzťahu k ľuďom, v zbožnosti, v bezhriechosti a vo vytrvalosti.** Ježiš opakovane vyzýva svojich poslucháčov (učeníkov), *aby ho nasledovali* (Mt 19, 18.28; Lk 9,23; J 8,12; 10,27; 12,26). Tým, že pozýval ľudí, aby ho nasledovali, iste nemyslel, že ho majú iba sprevádzať na jeho misijnej ceste, ale že ho majú napodobňovať, žiť podľa jeho príkladu, ísť za ním po „úzkej ceste“ (Mt 7,13-14), po ceste, ktorou je on sám (J 14,6). Lebo **iba taký život sa páči Bohu, Ježišovmu a nášmu Otcovi, iba taký život nás môže zachrániť, vyslobodiť – priviesť nás k spáse a večnému životu:** „¼*do (večného) života vedie tesná brána a úzka cesta* ¼“ (Mt 7,14); „¼*ak zostanete v mojom slove, ste moji učeníci. A poznáte pravdu, a pravda vás vy-*

¹ Pomoc tým, ktorí pomoc potrebujú je podstatou *lásky* – *agapé* (čiže tej lásky, ktorá je požadovaná aj od kresťanov).

slobodí.“ (J 8, 31-32); „Kto počúva moje slovo a verí Tomu, ktorý ma poslal, má večný život¼“ (J 5, 24).

JEŽIŠOVA SMRŤ – nie účel, ale tragický dôsledok jeho života (učenia a konania)

Nielen „solus Christus“, ale aj „totus Christus“.

„Solus Christus“ (jedine Kristus) je jedna zo zásad protestantskej teológie.¹ Znamená, že spásu môžeme získať iba prostredníctvom Krista (toto tvrdenie sa opiera o mnohé texty NZ, napr. J 3,16; 14,6; 1Tim 2,5 a i.). Ak však hovoríme „prostredníctvom Krista“, máme mať na mysli „celého Krista“ (totus Christus), nie iba jediný jeho čin, alebo jednu stránku jeho života (či dokonca len jeho smrť). Totus Christus – to sú všetky stránky a úseky príbehu Ježiša Nazaretského, ktorý ako syn človeka sa stal synom Božím, Kristom² a Pánom (a to na základe Božieho vyvolenia, povolania, čiže Božieho pomazania). *Celý Kristus* – to znamená *historický Kristus* (základ nášho poznania charakteru a služby pravého Božieho svedka), *súčasný Kristus* (naš vzor a vodca – hlava Cirkvi)³ i *eschatologický Kristus* (naša nádej).

Ježišovu smrť nemožno oddeľovať od jeho života – jeho učenia, konania; ona bola dôsledkom toho čo konal, hlásal, toho, že zostal verný svojmu poslaniu, a to aj pod hrozbou smrti (mimoriadne krutej a potupnej). Napriek tomu sa niektorí teológovia v minulosti i dnes pokúšajú tieto veci oddeliť: vyzdvihujú význam jeho smrti, vedia jeho kríž, ktorý údajne jediný je dôležitý pre našu spásu.

„Theologia crucis“ a „cultus crucis“

Niektorí teológovia ak hovoria o „Ježišovej službe“ myslia tým hlavne jeho smrť (obet'), ostatné jeho dielo zostáva v ich christológii a soterológii v tieni jeho kríža. Ježišov život karikujú tvrdením, že Ježišova smrť bola hlavným zmyslom jeho života, jeho poslaním, zmyslom jeho príchodu.

Aby tieto svoje predstavy zdôvodnili, vymysleli teóriu, ktorá býva niekedy nazývaná „*teológiou kríža*“. Podstatou tejto teórie je myšlienka, ktorá v človeku, veriacom v Boha (takého, akého ho pozná z Písma), vyvoláva zdesenie: to vraj Boh (ktorý je v Písme nazývaný aj *láskou* a ktorý je *milosrdný* často aj k tým, ktorí jeho milosti nie sú hodní) naplánoval smrť svojho syna, a to smrť mimoriadne krutú a potupnú. *Božia spravodlivosť* vraj vyžadovala smrť Ježiša, človeka bezhrišneho, verného, oddaného Bohu do posledného dychu. Smrť vlastného syna vraj bola Božím želaním. O teológii kríža sa hovorí najmä v niektorých cirkvách reformačnej proveniencie, menej často

¹ Ďalšie zásady, ktoré sa stali akýmiisi „sloganmi“ sú: *sola Scriptura* = iba Písmo (je základom našej viery); *sola fide* = iba viera, nie skutky (je rozhodujúca pre našu spásu); *sola gratia* = jedine Božia milosť, nie zásluhy (nás môže zachrániť, spasiť).

² Rozlišujeme: *Ježiš* je meno, *Kristus* (Christos, Masiach) je titul alebo poslanie. Meno odpovedá na otázku „*kto bol?*“, *Kristus* na otázku „*čím (kým) bol?*“ *naš Spasiteľ*. O tom, že Boh Ježiša pomazal, naplnil svojím Duchom, urobil z neho Krista a Pána, bolo písané (a doložené citátni z Písma) vyššie.

³ „...jeden je váš *vodca*, *Kristus*.“ (Mt 23,10; podobne Sk 5,31); „...*Kristus* je *hlavou Cirkvi*.“ (Ef 5.23).

v cirkvách (západného i východného rítu), ktoré reformáciou neprešli; no lepšie to tam nie je, naopak – to, čo konajú vo svojej liturgickej i mimoliturgickej praxi možno označiť ako „*kult kríža*“: kríže a krížiky (drevené, kovové, kamenné, porcelánové a iné) sú uctievané presne tak ako pohanské fetiše, modly: ľudia po vzore svojich „kňazov“ (a tí po vzore pohanov) sa im klaňajú, bozkávajú ich, padajú pred nimi na kolena, prežehnávajú sa nimi, žehnajú, preklínajú i zaklínajú nimi.

(Viac o kríži ako symbole kresťanstva, ale i o niektorých iných symboloch, pozri v prílohe na konci tejto publikácie „*Kríž – symbol a fetiš.*“).

Teológia kríža i kult kríža sa postupne vyvinuli z teórií, ktoré začali vznikať už v prvom storočí (zakladali sa najmä na niektorých vyjadreniach a výrazoch, ktoré použil Pavel vo svojich listoch), a rozvíjali sa hlavne v 3. a 4. storočí (ale aj neskôr) pod vplyvom pohanov, ktorí v tom čase (najmä po milánskom edikte) vo veľkom množstve prichádzali do cirkvi a získavali tu dominantné postavenie (prevahu nad kresťanmi hebrejského pôvodu).

Je pravda, že niektoré vety v Písme (najmä v listoch ap. Pavla) akoby im dávali za pravdu: možno tam nájsť výrazy „obet“, „vykúpenie“, „zaplatenie“ v súvislosti s Ježišom a s našou spásou. Ale tieto vety treba vykladať v súvislosti s inými jednoznačnými biblickými textami, predovšetkým so slovami samotného Ježiša.

Terajšiu podobu nadobudli teórie v stredoveku, kedy scholastika prispela k ich „vylepšeniu“ novými špekuláciami (Anselm a i.).

Na čom sa tieto teórie zakladajú?

A. Na prastarých (zväčša ešte pohanských alebo ranohebrejských) predstavách o význame kultickej „*zástupnej (substitučnej) obete*“ (ktorá v čase, keď žil a zomrel Ježiš Nazaretský, nemala už ani v náboženskom učení a praxi židovského národa svoju pôvodnú, krvavú podobu, ani význam akejsi transakcie, výmenného obchodu medzi ľuďmi a Bohom). Snaha vysvetľovať golgotskú udalosť analógiou so starozákonnými (či dokonca pohanskými) obeťami je z teologického i logického hľadiska absolútne nesprávna z niekoľkých dôvodov:

1. Prax zábitných obetí bol v čase, keď žil Ježiš, zväčša minulosťou. Židia už dávno stále viac a viac pociťovať potrebu „duchovných“ (nie krvavých) obetí. Bolo to v zhode s Božím slovom. Uvediem aspoň pár starozmluvných textov:¹

„(Bože,) *zábitok a obetný dar nemáš rád 1/4 obeť za hriech nežiadaš.*“ (Ž 40,7); „*Obeť Bohu vďaka a plň svoje sľuby voči Najvyššiemu.*“ Boh ústami svojich „hovorcov“ (prorokov, žalmistov) odmieta prax „zábitných“ obetí, „mäso a krv obetných zvierat“ (o obetiach ľudí nemôže byť ani reč, tie boli od samého začiatku Jahvem – Bohom Izraela prísne zakázané; jedným zo znakov odvrátenia sa od pravého Boha k pohanským bohom a modlám bolo práve obetovanie ľudí – Ž 106,33-38): „*Či azda jedávam mäso z býkov a pijem krv kozlov? Vzdývaj ma v deň súženia, vytrhnem ťa, a ty ma budeš oslavovať.*“ (Ž 50, 13-15; podobne: *Mi 6,6-8*).

2. Pri starozákonných obetiach bol dôležitý úmysel (motív) obetujúcich („obetíkov“): *ľudia si boli vedomí svojho hriechu a ponúkali na uzmiernenie svoju obeť* (napr. baránka bez chyby). V prípade smrti Ježiša je to úplne inak: tí, ktorí Ježiša odsudzujú na smrť

¹ Viac o obetiach všeobecne, a o obeti Ježiša Krista zvlášť, nájdete v mojich knihách („*Kamienky z mozaiky ANTROPOLOGIE...*“, „*Viera ateistov a synkretistov VERZUS viera kresťanov*“ alebo „*Fakty a úvahy O VIERE KRESŤANOV...*“ Informácie o nich nájdete na tejto webovej stránke (na stranách CENNÍK a ANOTÁCIE).

(„obetujú“ ho), nepovažujú Ježiša za „obetného baránka bez chyby“, ale za toho, kto stojí proti Bohu a ľudu (kto sa protiví božskému i ľudskému poriadku). Obet' takého človeka z ich hľadiska by nemohla mať žiadnu moc. Od ukrižovaného nikto z aktérov spásu nečakal.

3. Pri starozákonných obetiach *hodnota obete nezáležala iba v samotnej obeti (jej kvalite), ale najmä v obetníkoch* (v tých, čo obet' prinášali i v tých, čo ju uskutočňovali): „*Obet' bezbožných je ohavnosťou Hospodinu (Pr 15,8)*“. A „obetníkmi“ v prípade Ježišovej smrti boli židovský sanhedrin, rímsky prokurátor Pilát a tí, čo ho pribili na kríž. Ale títo sú v Písme vylíčení (správne) v negatívnom zmysle (v podstate ako „bezbožníci“); to by ale znamenalo, že obet' nimi prinesená, by bola Bohu „ohavnosťou“ (ak by sme aj nepoužili také tvrdé, hoci biblické slovo, museli by sme prinajmenšom uznať, že Boh by obet' z rúk takýchto ľudí neprijal).

B. Niektorí teológovia vychádzajú z „právnickej“ predstavy o tzv. „*satisfakcii*“, ktorú Boh údajne vyžadoval od človeka, pretože vraj (aspoň podľa predstáv stredovekých právnikov a teológov)¹ „bez satisfakcie nemôže byť odpustenia“. Akoby vtedajší (a niektorí súčasní) teológovia „pozabudli“, že Boh je milosrdný, že preukazuje milosť (a milosť je darom, ktorý nevyžaduje „proti-hodnotu“ ani „satisfakciu“). Naviac: keďže satisfakcia je právny pojem a má retrospektívny resp. retroaktívny charakter, nemôže byť „začiatkom nového života“, zatiaľ čo prijatie Ježišovho učenia a jeho nasledovanie takýmto začiatkom nového života je (to potvrdzujú nielen mnohé texty NZ, ale aj dvojtisícročná skúsenosť kresťanov). Možno to povedať aj takto: satisfakčná teória by mohla ako tak vysvetliť ospravedlnenie, ale nie posvätenie. Pravdaže, tomu môžu zástanci tejto teórie čeliť námietkou: „Skrze Krista sme ospravedlnení, skrze Ducha posvätení“. Ale na túto námietku existuje odpoveď: „Účastníkmi novej zmluvy“ nás robí Ježiš Kristus (*Lk 22,20 a i.*); aj ap. Pavel opakovane tvrdí, že je to Ježiš Kristus, kto z nás robí nových (inými slovami „posvätených“) ľudí: „...*ak je niekto v Kristu, je nové stvorenie.*“ (*2Kor 5,17*).

Niektorí súčasní teológovia si obe spomínané predstavy (substitučnú i satisfakčnú) tak pomiešali, že keď hovoria o „zástupnej obeti, ktorou Ježiš zaplatil Bohu za naše hriechy a ospravedlnil nás“, ani sami vlastne nevedia, čo tým presne myslia – „substituáciu“, či „satisfakciu“.

Boh je milosrdný a spravodlivý. Podmieňovať Jeho milosrdenstvo „zástupnosťou“,² resp. „spravodlivosťou“, ktorá popiera samotný princíp spravodlivosti je neslýchané. Veď akáže je to spravodlivosť, ktorá trestá verného, nevinného, bezhriechneho, a nechá nepotrestaných hriechnych, vinných, tých, ktorí spôsobili smrť nevinného (sú teda hriechní nielen v tom zmysle, že neprijali Božieho posla, ale sú najviac vrahmi, pretože tohoto posla zabil).

Celým Písmom sa predsa ako červená niť tiahne myšlienka spravodlivosti, viny a trestu, pričom je opakovane vysvetľované *v čom spočíva Boží spravodlivý súd*: v odsúdení a potrestaní hriechnikov, teda tých, čo Boha zradili a od-

¹ Táto teória vznikla v 11. storočí a jej autorom je arcibiskup Anselm (viac o ňom a jeho teórii v knihách uvedených v predchádzajúcej poznámke pod čiarou).

² Ak už máme hovoriť v súvislosti s Ježišom o „zástupnosti“, potom Ježiš nás zastúpil tak, že splnil úlohu najposlušnejšieho Božieho syna a najvernejšieho Božieho svedka. My všetci (tak ako náš praotec – „prvý Adam“) sme zlyhali, Ježiš („posledný Adam“ – *1Kor 15,45*) nie.

mietli plniť Zmluvu, a v oslobodení a povýšení tých, ktorí zostali verní, poslušní, bohabojní. Prečo by Boh, ktorý je stále ten istý, naraz porušil túto svoju zásadu, a to práve pri svojom vernom a milovanom synovi?

Teda neskoršie interpretácie Ježišovej smrti (či už na základe substitučnej alebo satisfakčnej teórie) prinášajú do celého Ježišovho príbehu nesprávne, neprijateľné ponímanie Boha a jeho pôsobenia v dejinách. Že je tomu tak, potvrdzuje napokon aj skutočnosť, že Boh Ježiša vzkriesil, čím ho nielen rehabilitoval (potvrdil, že láska k ľuďom a vernosť k Bohu, ktorú Ježiš do posledného dychu prejavoval svojimi slovami i činmi, je v súlade s Božou vôľou), ale súčasne tým Boh ukázal, že nie smrť, ale život je v súlade s Jeho vôľou. Inými slovami: vzkriesenie je potvrdením, že tým, čo bolo (a je) Božím úmyslom („plánom“) a čo má rozhodujúcu moc a posledné slovo, nie je smrť, ale život a Božia milosť.

Trpiaci Boh – „nový Boh“?

Výraz „trpiaci Boh“ sa často vyskytuje v prácach niektorých teológov (mám na mysli rôzne „theopaschické“ alebo „patripassionistické“ teórie), a to práve v súvislosti s ukrižovaním Ježiša. Myslí sa však pritom väčšinou nie na utrpenie samotného Ježiša (ktoré bolo mimoriadne veľké), ale – ako to už vyplýva z latinského názvu – na utrpenie Ježišovho a nášho nebeského Otca, Boha. (lat. *pater* = otec, *passio* = utrpenie).

Náš Boh, taký akého Ho poznáme z Písma (kde sa nám opakovane „predstavil“ prostredníctvom prorokov a iných svojich „hovorcov“ – pisateľov Biblie), je silný, večný, nesmrteľný a nepremenný. Ale autori zmienených teórií (aby urobili udržateľnými staré dogmy, najmä trinitársku a „staurosársku“) vytvorili akéhosi nového Boha, slabého (trpí rukami svojich stvorení) a smrteľného.¹

Okrem toho ak by sme akceptovali trinitárnu dogmu, museli by sme chápať Boha súčasne ako obeť, ako popravcu (toho, kto spôsobil smrť) i prebúdzача k životu; ako trpiaceho, a súčasne ako pôvodcu tohoto utrpenia; ako Boha a súčasne Bohom opusteného. A toto všetko v rámci jednej jedinej teórie (špekulácie). Skrátka „stauroteológia“ (resp. staurocentrismus) je v rozpore nielen s paradigmatom Božieho konania, ako ju poznáme z Písma i dejín, ale aj s najelementárnejšou logikou.²

O „trpiacom Bohu“ by azda ešte bolo možné hovoriť v tom zmysle, že Boh trpí preto, lebo trpí Jeho verný svedok. To sa však zrejme týka všetkých Božích svedkov, nie iba Ježiša (hoci on bol iste svedkom najvernejším, naj-

¹ Týmto teológom by som ešte rád adresoval otázku: Kde bol Duch in actu mortis (popríklad: čo bolo na tej smrti duchovného)?

² Už akoby som počul námietku: „Je to Božie tajomstvo“. Táto veta je akýmsi „zakladlom“, ktorým niektorí teológovia riešia všetky problémy, do ktorých sa dostanú pri svojich špekuláciách, najmä tým „vysvetľujú“ inkompatibilitu svojich myšlienkových konštrukcií s Božím slovom a so zdravým rozumom (logikou). Boh naozaj môže mať (a má) „tajomstvá“ (inak: pozná veci, ktoré, človek nikdy nebude poznať), ale pokiaľ ide o Jeho požiadavky na nás, teda opis našej cesty k spásu, je Božie slovo veľmi jasné, jednoznačné (bez „tajomstiev“).

oddanejším). Nemôžeme však o „Božom utrpení“ hovoriť v tom zmysle, že si ho Boh sám sebe spôsobuje (v zmysle akéhosi flagelantského samotrýznenia) tým, že sám posielal na smrť svojho najvernejšieho svedka, milovaného syna (inými slovami, že Boh trpí preto, lebo sa dopustil „synovraždy“).¹

Aby sme nemuseli dôjsť k takémuto absurdnému záveru, musíme chápať popravu Ježiša inak. Ježišovej smrti môžeme porozumieť len vtedy, keď pripustíme, že Boh sa identifikoval (stotožnil) s Ježišom inak ako onticky,² a preto Boh nezomrel s ním ani v ňom (no potom o veľkopiatočnej udalosti nemôžeme viac hovoriť ako o *smrti Boha*).

O „*utrpení Boha*“ by sme však mohli tiež hovoriť v súvislosti s *Jeho sklamaním sa* v tých, ktorí (napriek Jeho priazni a pomoci) od Neho odpadli. So „sklamaním sa Boha“ v ľudoch sa v Písme stretávame opakovane (dokonca v Biblii nájdeme vetu: „*Hospodin oľutoval, že učinil človeka na zemi.*“ – *IM 6,6*).

Ak však hovoríme o sklamaní sa Boha, potom sa nám nutne musí vynoriť otázka: „**vie Boh vždy vopred, ako sa čo bude diať?**“ Mnohí ľudia (vrátane niektorých teológov) na túto otázku odpovedia kladne. Podľa ich názoru všetko na svete sa deje s súlade s Božou vôľou, všetko On riadi, všetkého je scenáristom i režisérom,³ teda musí presne (do najmenších podrobností) vedieť ako sa čo bude v budúcnosti odohrávať.⁴ Fatalizmus (viera v neodvratný osud) je typickým znakom niektorých pohan-ských predstáv, s kresťanstvom nemá nič spoločné. Boh, ktorého my poznáme z Písma, nie je „osudom“, ani veštcom.⁵ V Biblii sa napríklad opakovane stretávame (ako už bolo povedané) so „sklamaním sa Boha“, a sú tam tiež opísané mnohé udalosti, ktoré sa napokon uskutočnili inak, ako boli „pôvodne plánované“; a to sa často stalo *vdaka „zásahu ľudí, ktorí o to Boha prosili v modlitbe*. Tí, čo poznajú Písmo, vedia o čom hovorím, preto tu azda nemusím uvádzať príslušné biblické citáty. Iba poznamenám, že ak by sa všetko odohrávalo podľa Bohom vopred daného plánu (scenáru), potom by boli zbytočné *aj naše modlitby, prosby adresované Bohu*. Našťastie nie je tomu tak. Boh dal človeku slobodnú vôľu. Tú môže využiť i zneužiť. Preto nie vždy všetko dopadne tak, ako by si Boh želal. To však neznamená, že konanie ľudí Boh neovplyvňuje: veď on dal ľuďom Písmo, Zmluvu, akýsi návod, ako majú konať, a okrem toho robí na nich aj určitý „duchovný tlak“ pôsobením svojho Ducha (niekto to môže nazvať svedomím), aby si pri svojom rozhodovaní zvolili správnu alternatívu. Napriek tomu sa

¹ Myšlienka, že „Boh poslal svojho vlastného syna na smrť“ veľmi vyhovuje nepriateľom kresťanstva z radov „bojovných ateistov“ (antiteistov), ale i niektorým pohanom žijúcim medzi nami. Napr. isté feministické hnutie rado hovorí o Bohu ako o „patriarchálnom despotovi“ (i preto sa na jeho miesto snaží dosadiť „láskavejšiu“ bohyňu – matku).

² Existuje totiž aj iná identifikácia (stotožnenie) ako *ontická* (t.j. súvisiaca s bytím, podstatou), napr. identifikácia *pasesívna* (súvisiaca s vlastnením), alebo taká, ktorá spočíva *v súladnom pôsobení vôle*.

³ Pravdaže, pre takýchto ľudí ani Ježišovo ukrižovanie nemôže byť ničím iným ako udalosťou naplánovanou a zrežírovanou Bohom.

⁴ Iní síce pripúšťajú, že nie všetko sa deje podľa Božej vôle (lebo potom by museli Boha obviňovať aj zo všetkého zla, ktoré sa vo svete deje), tvrdia však, že Boh aj keď nie je všetkého pôvodcom, predsa len všetko (doslova všetko, aj tú najmenšiu udalosť) predvída, či presnejšie vopred pozná jej priebeh.

⁵ Nezamieňajme si predvídanie a vševedúcnosť s takýmto „detailným veštením“, ani usmerňovanie s priamym riadením každej dielčej akcie („každého kroku“).

však človek často rozhodne zle.¹ A Boh nezasahuje, aspoň dotiaľ nie, pokiaľ nie je – mohli by sme povedať – ohrozený „Jeho strategický plán“. Ak však ľudské konanie dosiahne istú kritickú mieru zla, Boh vždy zasiahne. Spomeňte si na niektoré biblické príbehy (potopa, Sodoma a Gomora a i.),² ale aj „nebiblické“ historické udalosti, opísané v učebniciach dejepisu. Či nie je v histórii dost príkladov, keď nejaké ľudské spoločenstvo (rša, národ, cirkev a pod.) prekvitalo, rástlo, bolo „veľmi perspektívne“, ale časom, keď sa spreneverilo svojim pôvodným ideám, poslaniu, keď sa začalo v ňom hromadiť zlo, došlo zrazu (veľmi často úplne „nečakane“) k jeho pádu, zániku; čo bez „zázraku“ – aktívneho zásahu Boha – často nemožno vysvetliť. Tieto „Božie korektúry“ priebehu ľudských dejín (ktoré sú inak do veľkej miery určované slobodným – niekedy správnym, inokedy nesprávnym – rozhodovaním a konaním ľudí),³ môžeme pozorovať v dávnej i nedávnej minulosti, áno i v súčasnosti. Na otázku položenú na začiatku tohoto odseku by teda bolo možné odpovedať: „**Boh vždy nemusí vedieť ako sa čo bude diať**“ (lebo to závisí do značnej miery od konania ľudí, ktorí sa nie vždy rozhodujú v súlade s Jeho vôľou), **ale vie presne ako to napokon dopadne**, lebo ak by sa priebeh udalostí vyvíjal zle, vždy aktívne zasiahne (niekedy jemne, inokedy drasticky) – „skoriguje priebeh dejín“ tak, aby nebol zmarený konečný cieľ, Boží zámer s Jeho stvorenstvom.

Vráťme sa však k teórii, podľa ktorej Boh naplánoval obnovenie vzťahu s hriešnym ľudstvom prostredníctvom smrti svojho syna.

Tým, ktorí tvrdia, že Boh poslal svojho syna iba za tým účelom, aby zomrel rukami hriešnikov, by som chcel poradiť, aby si prečítali pozorne evanjeliá; nájdu tam viac textov, ktoré (ak domyslia ich zmysel a dôsledky) im jednoznačne dokážu, že ich predstavy sú nezmyselné. Spomeniem aspoň dva príklady:

1. Všetky štyri evanjeliá opisujú pašiové udalosti tak, že Ježišovo odsúdenie a poprava sú v nich interpretované ako justičná vražda, ako zločin.⁴ Je ab-

¹ Sloboda človeka spočíva v tom, že môže voľiť medzi alternatívami, z ktorých niektoré sú zlé, a človek (pretože po svojom páde je zlý) často volí zlú alternatívu. Boh však (pretože je dobrý) volí vždy dobrú alternatívu; napriek tomu je Jeho konanie slobodné.

² Boží zásah nemusí mať iba charakter trestu; veď sem patrí napr. aj vyvedenie izraelského národa z egyptského otroctva a iné podobné (záchranné) udalosti, pri ktorých bolo Božie aktívne konanie nespochybniteľné.

³ Udalosti preto často prebiehajú „akoby Boha nebolo“; niekedy sa preto hovorí o „Bohu v skrytosti“ alebo o „skrytom Bohu“ (deus absconditus).

⁴ Hoci jednotliví aktéri (od Judáša cez sanhedrin, Piláta až po rímskych vojakov) nie sú hodnotení rovnako prísne. Pozoruhodná je akási zhovievavosť voči Pilátovi, hoci to bol on, kto jediný bol kompetentný vydať rozkaz mučiť a popraviť Ježiša (J 19,10); a tým, že tento rozkaz vydal, stal plne zodpovedným za jeho smrť. Ospravedlňovať ho tým, že na neho naliehali židovskí vodcovia a ľud, je nepresvedčivé; veď je známe aký bol arogantný, najmä vo vzťahu k ním opovrhovaniu a nenávideným Židom. Je teda krajne nepravdepodobné, žeby dal niečo na ich želanie. Pravdaže, mohol prihliadať na ich mienu, ale iba v tom zmysle, že nepriateľský postoj Židov voči Ježišovi mu bol istou zárukou, že popravou tohoto „rebela“ (tým Ježiš pre Piláta bol) nezhorší už i tak veľké politické napätie v ním spravovanej provincii Judei.

Človek sa nemôže ubrániť dojmu, že pisatelia evanjelií sú k Pilátovi zhovievaví iba preto, lebo sa domnievali, že takto zmiernia represie Rimanov, ktoré kruto postihovali kresťanov i Židov (Rimania spočiatku medzi nimi nerobili rozdiel). Vykeslenie hlavného predstaviteľa rímskej moci a zvalenie viny výhradne na Židov malo asi presmerovať represie Rimanov od kresťanov na Židov. História však ukazuje, že sa to nepodarilo (aspoň v prvých troch storočiach nie): kresťania boli naďalej kruto prenasledovaní.

surdné a rúhačské tvrdiť, že komplicom týchto zločincov bol samotný Boh; ba ešte horšie: že On nielen asistoval pri tomto zločine, ale ho údajne naplánoval, bol „autorom scenára“ tejto tragickej udalosti, ktorá zostáva zločinom nezávisle na tom, aký zmysel sa jej neskôr pripíše; lebo jezuitské heslo „úcel svätí prostriedky“ neplatí, aspoň vo svetle Božieho slova nie.

2. Ježišovo podobenstvo „*o zlých vinohradníkoch*“ (Mt 21,33-41; Mk 12,1-9; Lk 20,9-6). Medzi teológmi je všeobecná zhoda v tom, že v tomto podobenstve majiteľ vinice predstavuje (je obrazom) Boha, jeho syn je obrazom Božieho syna Ježiša, poslovia sú proroci, a nájomníci vinice, ktorí porušili (nájomnú) zmluvu, to je izraelský národ (alebo ľudstvo ako také). Pozrime sa ako konajú (a zmyšľajú) jednotliví aktéri tohoto príbehu, ale najmä čo zamýšľal majiteľ vinice (čo chcel dosiahnuť, keď k nájomníkom posielal poslov a nakoniec svojho syna).

Parafráza Ježišovho podobenstva: Vinicu, vysadenú a vybavenú všetkým potrebným, prenajal jej majiteľ vinohradníkom. Nájomníci po čase prestali plniť svoje záväzky, vyplývajúce z nájomnej zmluvy. Majiteľ ich na to opakovane upozorňoval prostredníctvom poslov, svojich sluhov. Nájomníci však niektorých poslov zbili, iných dokonca zabili. (Teológovia sú zajedno v tom, že tu ide o pripomenutie toho, ako pochodili mnohí proroci, upozorňujúci na nutnosť plnenia Božej zmluvy). Keďže doterajšie pokusy o nápravu boli neúspešné, rozhodol sa majiteľ vinice poslať za nájomníkmi svojho vlastného syna. (Aj tu sú teológovia zajedno, že podobenstvo vlastne obrazne hovorí o vyslaní Božieho Syna, Ježiša Krista). Prečo poslal majiteľ svojho syna? Azda preto, lebo vedel, že ho nájomníci zabijú (alebo si to konca želal)? Nie. V evanjeliu môžeme doslova čítať: „(Poslal k nim svojho milovaného syna) *pretože si povedal: Iste budú mať rešpekt pred mojím synom!*“ Cieľom majiteľa teda nebolo vydať svojho syna na smrť, ale použiť jeho autoritu na to, aby priviedol nájomníkov opäť k plneniu zmluvy.

Ale „zlí vinohradníci“ (nájomníci) zabili aj majiteľovho syna (podobne ako predchádzajúcich poslov).

A čo urobí majiteľ? Prijme azda smrť svojho milovaného syna ako náhradu za dlh nájomníkov, alebo ako akúsi „satisfakciu“ za ich doterajšie zlovolné konanie? Bolo by to absurdné. Text evanjelia nás nenecháva na pochybách o tom ako sa majiteľ vinice (Boh) zachová: „*Príde, zahubí vinohradníkov a vinicu dá iným*“ (tým, ktorí si budú plniť svoje zmluvné záväzky – môžeme dodať; nielen logicky, ale aj plne v duchu posolstva tohoto Ježišovho podobenstva).

Poučenie z Ježišovho podobenstva: pravou, hlavnou úlohou Mesiáša bolo *obnoviť vzťah medzi Bohom a hriešnym ľudom* (medzi „majiteľom a nájomníkmi vinice“), čiže *priviesť ľud zmluvy opäť k plneniu zmluvy, a tým ho zachrániť (spasiť)* pred dôsledkami jeho konania (pred hnevom „pána vinice“), a nie zomrieť rukami bezbožníkov („zlých nájomníkov vinice“).

Čo teda s Ježišovou smrťou? Ako ju chápať? Ako jeho hlavné (či dokonca jediné) poslanie? Ako súčasť (pre naše spasenie nevyhnutnú) jeho poslania,

jeho diela? Celkom iste nie. Ježišova smrť totiž nebola Ježišovým dielom ani zámerom. Odhodlal sa ju síce podstúpiť (aby nezradil svoje poslanie), ale nepovažoval ju za hlavnú súčasť svojho poslania. Potvrďuje to aj fakt, že krátko pred svojím zatknutím prosí Boha: „*Otče môj, ak je možné, nech ma minie tento kalich.*“ (Mt 26,39; podobne Mk 14,36 a Lk 22,42). Ako by mohol prosieť Boha, aby ho nestihla smrť, ak by vedel (a podľa trinitárskej teórie, ako Boh, to musel vedieť), že práve smrť je jeho hlavným (či dokonca jediným) poslaním.¹ A ako by mohol na kríži volať „*Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil*“ (Mk 15,34), ak by bol vedel, že práve na ten kríž ho priviedol Boží plán spásy ľudstva, že „kríž je jeho poslaním, ktorým ho poveril sám Boh“? A vedieť by to musel, ved' Ježiš poznal Božiu vôľu – bol s ním „jedno“ (to znamená, že obidvaja boli zajedno aj pokiaľ ide o poslanie, úlohu Ježiša Krista, a samozrejme, aj v otázke spôsobu realizácie tejto úlohy).

Ježišova smrť nebola Ježišovým dielom (bola dielom jeho nepriateľov), treba ju teda od jeho diela oddeliť. Bola (nechceným) dôsledkom, nie (chcenou) súčasťou jeho diela.² No napriek tomu má Ježišova smrť pre nás veľký význam: nie však ako „zaplatenie“ za naše hriechy, ale ako *príklad* (pre Ježišových nasledovníkov) – *príklad vernosti Bohu a oddanosti svojmu poslaniu*: Ježiš napriek hrozbe najstrašnejšej smrti, akú si možno predstaviť, neodstúpil od toho, čo učil, nevzdal sa toho, čo konal, nezradil Boha, ktorého vôľu plnil (a splnil), ani ľudí, ktorým celým svojím životom slúžil.

Opakujem: smrť nebola súčasťou Ježišovho diela, ale

- bola pomstou („trestom“) jeho nepriateľov za to čo učil a konal,
- bola dôkazom Ježišovej vernosti a oddanosti Bohu a svojmu poslaniu medzi ľuďmi. Inými slovami: bola dôkazom jeho dokonalého a trvalého spojenia s Bohom kvôli ľuďom a s ľuďmi kvôli Bohu. Čo ostatne potvrdil samotný Boh, a to tým, že Ježiša vzkriesil z mŕtvych. Čiže vzkriesenie Ježiša bolo okrem iného dôkazom, že nie náboženský vodcovia Izraela, ale Ježiš mal pravdu (bol v práve). Že to takto bolo chápané už v apoštolskej dobe, svedčia slová apoštola Petra: „...*Ježiša Krista Nazaretského, ktorého ste vy ukrižovali, Boh vzkriesil z mŕtvych.*“ (Sk 10,4; podobne Sk 2,22-24; 3,15).

¹ Okrem toho, čo aká hrozná bola Ježišova smrť, ak by bol poznal údajný Boží plán (a ako by ho nepoznal, ak bol údajne „druhou osobou Boha“?), totiž, že tretí deň bude vzkriesený, potom (vzhľadom na túto perspektívu) by bola jeho smrť oveľa menej strašná ako napr. smrť iných ukrižovaných (a tých boli „vďaka“ krutosti a arogancii rímskych „svetovládcov“ desaťtisíce).

² Ježišova smrť dokazuje, že Ježiš na seba vzal dôsledky činnosti, pre ktorú sa rozhodol. Tou činnosťou bolo hlavne hlásanie evanjelia – zvesti o Božom kráľovstve i celý jeho život; on sám totiž žil životom, aký sa vyžaduje od „občana“ Božieho kráľovstva. Čiže žil takým spôsobom života, ktorý bol pôvodne určený Bohom človeku – Božiemu obrazu, ktorý však človek neskôr, po svojom páde, zanechal, a nebol schopný obnoviť. Preto Pavel nazýva Ježiša „posledným Adamom“, ktorý na rozdiel od „prvého Adama“ (a jeho potomkov), nepodľahol pokušeniu, zostal verný Bohu, nesklamal.

„Ježiš zomrel za nás^{1/4}“ – „Ježiš zomrel pre nás^{1/4}“

V Písme sa opakovane stretávame s týmto konštatovaním. Zdá sa, že to potvrdzuje odôvodnenosť vyššie uvedených teórií o „zástupnej (kultickej) obeti“ alebo o „satisfakcii“. Ale nemusí tomu tak byť. Grécke predložky (popríklad predpony) *hyper*, *dia* a *peri*, ktoré bývajú použité v tejto súvislosti, majú viac významov; možno ich prekladať (podobne ako napr. nemecké *für*) našimi predložkami *za* i *pre* (ostatné významy, napr. *nad*, *cez*, *okolo* nás v tejto súvislosti nemusia zaujímať).

Čo znamená „Ježiš zomrel pre nás“? Možno to chápať v dvoch významoch:

1. *pre nás* – v zmysle „našou vinou“: Ježišova smrť bol dôsledkom hriechneho konania ľudí, ktorí ho odmietli, neprijali a nakoniec odsúdili a zabili – zomrel *pre* ľudskú (teda i našu) hriechnú povahu, tendenciu konať zle (čiže *pre* nás „dedičný hriech“). Jeho smrť nebola naplánovaná Bohom, ani samotným Ježišom; naopak **Ježišova smrť bola proti vôli Boha – čoho dôkazom je, že ho vzkriesil** (Boh vzkriesením rehabilitoval Ježiša, potvrdil, že on mal pravdu, nie tí, čo ho odsúdili, „obetovali“)..

2. *pre nás* – v zmysle „v náš prospech“ (pre naše dobro): Nielen nám ukázal (svojím učením) po akej ceste máme kráčať, ale nám dal (svojím vytrvaním na tejto ceste aj za cenu obetovania vlastného života) *príklad*, ako máme byť oddaní Bohu a Jeho veci. Toto je rozhodujúca vec (rozhoduje totiž o našom živote), ktorú urobil Ježiš *pre* nás.

V niektorých textoch nájdeme: Ježiš *dal* (vydal) *svoj život* (*za, pre nás*)^{1/4} Netreba to nutne chápať v zmysle *zomrel*; veď *dať* (vydať) *život* predsa znamená aj „obetovať sa“ v zmysle „*byť tu (žiť) pre iných*“.

Dve „teológie“ Novej zmluvy: „teológia Ježiša Krista“ a „teológia o Ježišovi Kristu (christológia)“.

Ježiš Kristus bol predovšetkým zvestovateľom evanjelia o príchode Božieho kráľovstva a interpretom Božieho Zákona. Obsah jeho zvesti by sme mohli (i keď nie veľmi priliehavo) nazvať „*teológiou Ježiša Krista*“. Čo bolo obsahom tejto „teológie“? Ježiš volal ľudí k Bohu, učil ich správne mu vzťahu k Bohu i k ľuďom, učil ich vyššej spravodlivosti; nikdy nezvestoval seba, vždy iba Boha, svojho Otca, na Neho sa odvolával, v Jeho mene hovoril a konal.

Neskôr (počínajúc apoštolom Pavlom) však vzniká „*teológia o Ježišovi Kristu*“ (christológia). Tá je iná ako „Kristova teológia“; má úplne odlišné priority. Ide v nej predovšetkým o „zvestovanie Krista“, a veci, na ktoré kladol akcent Ježiš sú v pozadí. Hlavným mottom Pavlovej christológie je zmierenie človeka s Bohom prostredníctvom Krista, pričom je často vyzdvihovaná Ježišova smrť. Niekedy máme dojem, akoby Pavla vôbec nezaujímal Ježišov život, jeho učenie, ale iba jeho smrť a vzkriesenie.

Ak však hovoríme o „dvoch teológiách Novej zmluvy“ – Kristovej a Pavlovej –, potom pre uvažujúceho človeka vzniká dilema, ktorú z dvoch ponúkaných alternatív prijať – dilema: Kristus, či Pavel?

Simplexní ľudia s tým nemajú problém, pretože veci nedomyšľajú do všetkých dôsledkov („nejdú do hĺbky“). Majú to teda jednoduchšie, a sú preto vlastne šťastnejší: ich viera je prostá, je ako kojenecká mliečna strava; nehrozí, že im uškodí prímes rôznych ingrediencií (špekulácií). Ak vezmeme túto skutočnosť (potvrdenú empiriou) do úvahy, ľahšie porozumieme niektorým Ježišovým výrokom, ktoré by inak boli nezrozumiteľné (alebo aspoň paradoxné); napríklad keď hovorí, že „*blahoslavení sú chudobní v duchu*“ (Mt 5,3), alebo, že kráľovstvo Božie je prístupné takým, čo sú „*ako deti*“ (Mt 18,3), t.j. pokorní, prosť, poslušní a dôverčiví.¹

„Intelektuáli“ to majú nielen ťažšie, ale sú aj vo väčšom nebezpečenstve: ak narazia na „nezrovnalosti“, môže to byť príčinou straty ich viery; no ak sa nevzdajú, ak majú dosť vytrvalosti k štúdiu Písma a ak prosia Boha o dar Jeho Ducha, potom s Jeho pomocou problémy vyriešia a ich viera sa prehĺbi, stane sa zrelšou (lebo je sytená „*tuhým, výživnejším pokrmom*“ – 1Kor 3,2).

Ale aj tí prví (chudobní v duchu) nie sú celkom bez nebezpečenstva: ak napr. uveria svojim staurocentrickým učiteľom v tom zmysle, že Kristov kríž pre nich všetko vyriešil, že stačí sa spoľahnúť naň, že netreba nasledovať Krista, prijať novú, Kristom prinesenú paradigmu, podstúpiť *metanoiu* (obrátenie, zmenu mysle), potom im ich viera nepomôže, pretože viera bez zmeny života, bez svedectva a bez skutkov lásky je „*mŕtva viera*“ (tak túto vieru nazval apoštol Jakub, Ježišov brat a najvernejší, najdôslednejší nositeľ autentického Ježišovho učenia spomedzi všetkých apoštolov, ktorí nám zanechali písomný odkaz).²

Pavlova christológia – ak vezmeme do úvahy dobové okolnosti a súvislosti – sa dá celkom dobre pochopiť: Pavel nebol priamym Ježišovým učeníkom, nepočul Jeho učenie, nevidel jeho konanie. Pod vplyvom svedectiev o vzkriesení Ježiša ako i svojho vlastného zážitku pred Damaškom vytvoril učenie, ktoré je úplne pod vplyvom týchto udalostí.³ Ale Pavel napriek tomu, že Ježiša postavil do centra svojej teológie (christológie), zostáva prísny monoteistom, a taká je aj jeho christológia: pre Pavla nie je Ježiš Bohom (preto ani Ježišova obeť pre neho nie je „*smrťou Boha*“), ale Kristom (čo znamená „*od Boha Pomazaným*“), Božím Synom, Spasiteľom, Vykupiteľom, ktorý je s Bohom tesne spätý; Pavlove formulácie o Božom synovstve znamenajú, že Boh sa v Kristovi zjavuje. Skrátka Pavlova christológia je netrinitárna. No napriek tomu sa jeho christocentrizmus stal základom, na ktorom neskôr začali vznikať rôzne „*nadstavby*“, špekulácie, ktoré boli zdrojom ťažkých teologických sporov a bojov. Tie napokon vyústili v prijatie známej dogmy na nicejskom koncile v roku 325.⁴ Odvtedy v kresťanskom svete začala panovať nová dogma – trinitárna⁵ (aj keď ešte dlho museli jej protagonisti bojovať –

¹ V dnešných časoch sa, žiaľ, už s týmito vlastnosťami zriedka stretáme aj u detí.

² Pozri Jakubov list, súčasť NZ, ktorý bol tak často kritizovaný teológmi (Luther ho napr. nazval „*slamenou epištolou*“) práve preto, že jeho „*teológia*“ je odlišná od „*teológie*“ Pavlovej.

³ Treba brať do úvahy aj to, že smrť na kríži, kole (stauros) Židia pokladali za prekliatie, čo vylučuje možnosť, aby ten, kto takouto smrťou zomrel mohol byť spájaný s osobou Mesiáša (5M 21,23; 2K 5,21; G 3,13). S týmto problémom sa Pavel musel nejako vysporiadať. Vysporiadal sa s ním tak, že z prekliatia urobil slávny, spásonosný čin.

⁴ Koncil zvolal cisár Flavius Valerius, alias Konštantín I., Veľký (hoci v tom čase bol ešte pohanom).

⁵ A na nej, ako základe, boli budované ďalšie a ďalšie. Pritom platilo, že mnohé staroveké i stredoveké dogmy boli akoby „*šité na mieru*“ (aby podopreli nejakú konkrétnu špekuláciu, teóriu). Ak by sme však vychádzali z nich v inej situácii, narazíme na neprekonateľné prob-

zďaleka nie iba duchovnými a intelektuálnymi prostriedkami (častejšie mečom, ohňom hraníc, exkomunikáciou) – proti svojim odporcom, ktorí svoj monoteizmus brali vážne, t.j. doslovne.¹

Treba však zdôrazniť, že existuje aj netrinitárna christológia, ktorá nijako nedehtonuje Ježiša – Krista, Božieho syna a nášho Pána, a tiež nepopiera ani neznižuje jeho význam pre našu spásu, skôr naopak.

Netrinitárna christológia tu bola (napriek spomenutým represiám) počas celých dvoch tisícročí existencie kresťanstva, a je tu, pravdaže, aj dnes.

Táto christológia vychádza nie zo starovekých dogiem, ale z Písma, pričom rozhodujúci pre ňu je *Ježišov postoj k Bohu*. To, že Ježiš hovorí o Bohu, ako o tom, ktorý ho poslal, ktorého slová on vlastne iba reprodukuje, ktorý je väčší ako on, ako aj to, že sa k Bohu modlí, to všetko svedčí o tom, že ide o striktnu oddelenú dvojicu (preto ani o smrti Ježiša nemôžeme hovoriť ako o smrti Boha). Ale spojenie človeka Ježiša s Bohom je také tesné, že ide o jednotu. Preto môžeme hovoriť, že v osobe Ježiša Nazaretského (človeka, ktorého možno zaradiť do miesta a času našich dejín) hovorí a koná Boh (Boh Abrahámov, Izákov, Jákobov, Mojžišov – Jahve, Hospodin). Ježiš bol celkom isto inkarnáciou Boha. No nielen on. O všetkých tých, v ktorých prebýval Boží Duch, ktorých ústami hovoril Boh, prostredníctvom ktorých On konal, môžeme hovoriť, že boli vlastne „inkarnáciou Boha“ – Božími synmi (prítom vôbec nemusíme spochybniť fakt, že Ježiš Nazaretský bol spomedzi nich najvýznamnejším – „prvorodeným“).²

Záver

Milovaný Boží syn, v ktorom Boh našiel zaľúbenie (t.j. vyvolil si ho)

Niektorí teológovia špekulujú, že Ježišova smrť a vzkriesenie boli jeho „iniciačným aktom“. Ale to sa protíví tomu, čo čítame v evanjeliách. Ježišovým iniciačným aktom (ktorým bol uvedený do svojej služby, poslania) bolo predsa jeho pokrstenie Jánom v Jordáne. Práve vtedy Boh stručne, ale jasne vyjadril, že si ho vyvoluje (poveruje ho úlohou a autoritou): „*Ty si môj milovaný syn, v ktorom som našiel zaľúbenie* (= ktorého som si vyvolil).“ (Mt 3,17).³ Tomuto Božiemu hlasu, ktorý zaznel pri „iniciácii“ (na začiatku služby) Ježiša, môžeme rozumieť (na základe toho, čo sme si vysvetlili vyššie) tak, že Boh si vyvolil človeka Ježiša z Nazareta, urobil z neho („pomazaním“ alebo naplnením Božím duchom) Pána a Krista – svojho Syna (pozri vyššie) a poveril ho mimoriadne dôležitou úlohou: tlmočiť ľuďom Božiu vôľu, správne

lémy. Tak je to napr. aj s trinitárnou christológiou. Tieto nezrovnalosti vždy dráždili premýšľavých duchov, preto takmer permanentne proti nim vznikali protesty a kritiky teológov i laikov (a to aj za cenu, že pritom išlo o život).

¹ Podrobne o týchto veciach píšem vo svojej knihe „Poznanie... – otázka života a smrti“. Informácie o nej nájdete na tejto webovej stránke (na stranách CENNÍK a ANOTÁCIE).

² „Prvorodený“ tu znamená *najprednejší v zmysle významu (postavenia)*, nie času. S takýmto chápaním „prvorodenstva“ sa v Biblii stretávame častejšie (napr. R 8,29; Kol 1,15.18; Žd 12,23; Zj 1,5).

³ Pozrite „poznámku pod čiarou“ č. 3 na str. 3.

interpretovať Boží Zákon (ktorý bol vinou vtedajších „teológov“ – zákonníkov a farizejov zdeformovaný), priviesť ľudí na cestu vedúcu k Bohu – k plneniu svojich záväzkov, vyplývajúcich pre nich z Božej Zmluvy. (O nejakom „zaplatení“ či „satisfakcii“ za ľudský hriech tu nič nie je.) A neskôr to potvrdzuje aj sám Ježiš: „*Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde*“ (J 18,37).¹

Inými slovami: Ježiš dokonale splnil svoje poslanie, plnil (a medzi svojimi nasledovníkmi natrvalo plní) funkciu a vzor dokonalého človeka (Pavlovými slovami: „posledného Adama“), ktorý nám ukázal ako máme aj my plniť svoje poslanie – byť obrazom (podobou) Boha.²

To teda bolo Ježišovým pravým poslaním, a nie usilovať o to, aby zomrel a mohol sa tak stať „satisfakciou“ Bohu. A on svoje poslanie splnil, a to aj za cenu, že za to musel „zaplatiť“ vlastným životom. Toto „zaplatenie“ však nebolo „zaplatením Bohu“, nebolo (želaným) účelom jeho poslania, ale jeho (neželaným) dôsledkom; no stalo sa aj dôkazom jeho vernosti, oddanosti, poslušnosti Bohu („*¼bol poslušný do smrti, a to až do smrti na kríži.*“ – Fil 2,8), teda príkladom pre nás – bolo to ukázanie cesty k spásu, a to teraz „nie v teórii (učení), ale v praxi“.

Platí teda, že Ježiš sa zachoval v súlade s Božou vôľou, ale žeby tým vzal na seba našu vinu a žeby Boh takýto „zástupný“ akt prijal, a naviac, žeby to všetko sám Boh zinscenoval (tak, že to bol vlastne On sám, kto takto rozhodol a konal „proti sebe a zároveň pre seba“ – ak by sme akceptovali trinitársku dogmu o Bohu Otcovi a o Bohu Synovi), to je špekulácia, ktorá sa nielen priechi logike, ale najmä Biblickej zvesti – tomu, čo na základe Písma vieme o Bohu, o Jeho vlastnostiach (najmä milosti, láske a spravodlivosti) a Jeho požiadavkách voči človeku. Anselmova satisfakčná teória, typický „produkt“ scholastiky, je odstrašujúcim príkladom deformácie biblickej zvesti touto špekulatívnou „teologickou metódou“ (konkrétne v tomto prípade ide o pokus nahradiť dokonalú Božiu spravodlivosť a milosť špekuláciou, vychádzajúcou z nedokonalaj ľudskej predstavy o spravodlivosti – juristiky). Ale proti Anselmovi je tu Abelard³ a mnoho iných teológov i neteológov, ktorí také nebiblické dogmy nikdy neprijali.

Napriek výhradám (teologickým i logickým) voči teórii o Ježišovej smrti, ktorá sa vraj udiala „z Božej iniciatívy“ a „pre našu spásu“, nepokladám tých, ktorí túto teóriu prijali za „heretikov“, alebo za ľudí, ktorých spása je ohrozená. Pravdaže, za dvoch predpokladov: 1. že nie sú modlármí,⁴ 2. že obeť Kris-

¹ „*¼aby som vydal svedectvo pravde*“ treba chápať: „aby som osvedčil, čo je pravda“, čiže „aby som vysvetlil pravý zmysel v Písme zjavenej Božej vôľe“.

² „...*buďte dokonalí, ako je dokonalý váš Otec nebeský!*“ (Mt. 5,48) – vyzýva nás Ježiš.

³ O Anselmovi i Abelardovi (a iných veciach súvisiacich s touto témou) sa viac dozviete z kníh, ktoré boli spomenuté vyššie. Informácie o nich nájdete na tejto webovej stránke (na stranách CENNÍK a ANOTÁCIE).

⁴ „*Staurolalia*“ (uctievanie kríža), podobne ako „*ikonolalia*“ (uctievanie obrazov) sú však klasickými príkladmi modlárstva, ktoré náš Boh zakazuje a modloslužobníkom hrozí prísnyimi trestami.

tovu nepovažujú za udalosť, ktorá má takú čarovnú moc, že je pre ich spásu dostatočná aj vtedy, ak oni neurobia vôbec nič (okrem uverenia v túto dogmu). To najdôležitejšie v evanjeliovej (Ježišovej) zvesti okrem ohlasovania Božieho kráľovstva je totiž *volanie k pokániu (metanoi)*,¹ t.j. k zmene životnej orientácie (k obráteniu) – k takému životu, akým žil Ježiš Nazaretským, ktorý sa stal Kristom. Toto volanie *k nasledovaniu Krista* zaznieva z evanjeliovej zvesti mimoriadne silno. Pre nás všetkých je teda rozhodujúce (ak máme byť hodní účasti v Božom kráľovstve) žiť tak, ako to od nás žiada Boh a ako nás to učil Jeho syn (služobník, vyslanec, svedok atď.) Ježiš Kristus. Ak toto človek akceptuje, ak nasleduje Ježiša (snaží sa zo všetkých síl žiť ako on), potom je druhoradé, ku ktorej z tu uvedených (alebo iných) teórií sa prikloní.

M. B. B.

¹ *Ježiš zvestoval evanjelium Božie a hovoril: Naplnil sa čas, priblížilo sa kráľovstvo Božie; pokánie činite a verte v evanjelium!*“ (Mk 1,14-15).

Darček pre Vás:

Desiatky publikácií zadarmo

Radi by sme Vás upozornili, že teraz máte možnosť si pozrieť a gratis („free“) stiahnuť desiatky dokumentov v elektronickej podobe – vo formáte **PPS** („prezentácie“) a v **PDF** (články, fakty, úvahy). Stačí jednoducho kliknúť na názov zvoleného dokumentu v zozname, ktorý nájdete po zvolení voľby „**mimoknižné publikácie**“ (v sekcii „**Prejsť na:**“) na web-stránke:

www.knihy-benjan.sk

Ide o originálne publikácie s mnohými (často málo známymi) *faktami o pravde, poznávaní, ale aj o lži, podvádzaní a manipulovaní; o vede a viere; s faktami a úvahami o svete, o Bohu, ale i o Vás.* V mnohých pps dokumentoch („prezentáciách“) tiež nájdete *unikátne fotografie a krásne melódie.*

Okrem toho na tejto web-stránke nájdete **PONUKU KNÍH**, kde je vyše 20 titulov, ktoré si môžete objednať a ktoré nikde okrem u nás (a v internetovom kníhkupectve MARTINUS.sk) nedostanete. O knihách si tu môžete prečítať podrobné informácie – nielen o ich rozsahu, formáte, cene a špeciálnych zľavách, ale aj o ich obsahu (t.j. anotácie); z niektorých z nich sú dokonca k dispozícii aj ukážky (úryvky).

(Pozn.: ak ste túto informáciu dostali e-mailom, nemusíte otvárať váš prehliadač, stačí jednoducho kliknúť na tu uvedenú webovú adresu, t.j. na: www.knihy-benjan.sk).

So srdečným pozdravom

MBKB

mb@knihy-benjan.sk